

Nr 362

Av herr **Ohlin m. fl.**, om åtgärder för att främja sparande och kapitalbildning.

Ett av de dominerande ekonomiska problemen under efterkrigstiden har blivit hur kapitalresurserna skall räcka till för våra mest trängande investeringsbehov, samhällsekonomin hållas i jämvikt och därmed en avgörande förutsättning för ett fast penningvärde åvägabringas. Inom den offentliga sektorn har önskemålen om vägbyggnader, sjukhus, skolor och fångvårdsanstalter, för att nämna några exempel, inte kunna tillgodoses i önskad omfattning. Inom den privata sektorn har bostadsförsörjningens otillräcklighet utvecklats till ett socialt problem av första rangen. Nödläget på kapitalmarknaden illustreras på ett särskilt sätt av att en extra beskattning tillgripits i syfte att skaffa medel till atomenergiprogrammet och att speciella finansieringsarrangemang måste göras för att få till stånd en erforderlig oljelagringsberedskap. Den långa kapitalmarknaden fungerar otillfredsställande och riksbanken har fått till uppgift att ransonera tillstånd till obligationsemissioner. Mycket tyder på att den allra närmaste framtiden kommer att ytterligare accentuera problemen på kapitalmarknaden. Industrien och övriga näringar kräver stora kapitalinvesteringar för att behålla sin konkurrenskraft och tillgodogöra sig teknikens landvinningar. Näringslivets tekniska standard är av vital betydelse för den fortsatta välståndsutvecklingen. Den successiva övergången till 45-timmarsarbetsvecka skärper kravet på näringslivets effektivitet. I alldeles särskild grad måste den industriella beredskapen göras god, om en vidgad gemensam marknad skulle uppstå. Även om utvecklingstakten i dagens samhälle är hög har ju också det allmänna inkomstläget förbättrats i sådan grad, att det borde vara möjligt att också åstadkomma ett sådant ökat sparande, som svarar mot tidens krav.

Företagens sparande och investeringar

Vårt skattesystem gynnade tidigare sparandet inom företagen. Genom ett betydande företagssparande kunde industriens investeringsbehov tillgodoses i en icke ringa omfattning, med gynnsamma konsekvenser för näringslivets och produktionens utveckling. Företagens utbyggnad och konsolidering ut-

gjorde samtidigt en viktig reserv i tider av sämre konjunkturer och var därför av direkt betydelse för en jämn sysselsättning.

Denna utvecklingsfrämjande utformning av skattesystemet har emellertid icke lämnats orubbad. Efter en tillfällig inskränkning av den fria avskrivningsrätten inskränktes denna definitivt 1955. Rätten att nedskriva varulager begränsades samtidigt och kommer 1960 endast att medges 60 % av anskaffningsvärdet. Konsekvenserna av dessa åtgärder blir ett minskat företagssparande, som i stället skattevägen tillförs staten som inkomst. Verkningarna på längre sikt kan bli allvarliga och inom näringslivet leda till stagnation och minskad konkurrenskraft gentemot utlandet. Till dessa tvivelaktiga skattepolitiska åtgärder kommer så den påfrestning som den extra bolagsskatten utgör. Tillsammans tagna medför dessa olika ingrepp på beskattningens område en hämsko på produktionsutveckling och företags-sparande, som är både kraftig och särskilt beklaglig i ett läge, när ökade investeringar inom näringslivet framstår som en primär betingelse för en fortsatt höjning av vår levnadsstandard. I särskilda motioner tar vi upp nu aktuella problem och framställer där yrkanden på extra bolagsskattens avskaffande samt utredning rörande vissa delar av avskrivningsreglerna.

Personligt sparande

De enskilda medborgarnas besparingar anses numera bidra med minst 40 % av den totala sparvolymen i samhället. De mest framträdande formerna för detta sparande är försäkringssparandet och sparande i bankinstitut, främst genom låneamorteringar, bl. a. av bostadslån. Givetvis har möjligheterna till personligt sparande beskurits särskilt genom det statliga skattesystemets progressiva utformning och skärpningen av skattetrycket. Ingen torde väl räkna med att frångå principen om skatt efter förmåga. Man kan inte räkna med att den kapitalbildning som tidigare förekom i enstaka större inkomsttagares och förmögenhetsägares privata ekonomi, numera skall kunna ge någon större sparandeökning. Det är de många och små spararna, inkomsttagarna i gemen som måste stimuleras till ett ökat sparande. Det har ofta framhållits att utvecklingen av socialförsäkringar och andra trygghetsbefrämjande åtgärder från samhällets sida eliminerar vissa sparmotiv för den enskilde. Detta är utan tvivel riktigt och är en orsak till att det enskilda sparandet inte stigit så mycket som det eljest skulle gjort till följd av den allmänna inkomststegringen. Emellertid återstår lyckligtvis många skäl för enskilt sparande. I den mån skattesystemet och den sociala omvårdnaden motverkat ett mera allmänt enskilt sparande borde ju dessa effekter kunna mildras genom särskilda åtgärder för att stimulera sparande och eventuellt särskilt gynna vissa sparmotiv t. ex. försäkrings-sparande och bostadssparande. Vid en närmare granskning finner man att i stället på en hel rad punkter vidtagits åtgärder som verkar i en rakt motsatt riktning. Vissa former av bostadsbyggande har sålunda medgivits kredi-

ter för hela byggkostnaden och man har därmed helt uppgivit kravet på egen privat kapitalinsats. Amorteringsvillkoren har bundits på lång tid så att återströmningen av utlånat kapital ej kan modereras vid behov. Räntan har hållits på en nivå som understiger bankernas inlåningsränta, vilket inte heller varit ägnat att stimulera till amortering. Med den ofördelaktiga struktur, som vårt bostadsbestånd hade ännu vid tiden för andra världskrigets slut, var i och för sig åtgärder för att stödja bostadsproduktionen och öka utrymmet i lägenheterna befogade. I dessa åtgärder inmängdes emellertid tyvärr starka inslag av mot vissa företagsformer diskriminerande natur, vilka inslag i och för sig varit skadliga. Vidare har nu läget ändrats på ett sådant sätt att sparandesynpunkterna måste få göra sig mycket starkare gällande även inom bostadssektorn.

Bosättningen är ett för många aktuellt spörsmål. Här medger staten särskilda krediter, som i viss mån gör ett tidigt insatt bosättningssparande onödigt. Villkoren för dessa synes böra anpassas så att de bidrar till största möjliga sparande.

När de produktiva resurserna är ansträngda, är varje extra arbetsinsats av värde. Särskilt för extrainkomster är skatteprogressionen hämmande, och det hade varit motiverat att uppmuntra en extra arbetsinsats med någon lättnad i beskattningen. En liknande negativ inverkan på inkomsterna och på hushållens sparande torde sambeskattningen av äkta makar ha.

De bristande kapitalresurserna i landet har medfört en fortgående inflation under efterkrigstiden. Inflationen har urholkat värdet av det sparande som ej varit placerat på ett någorlunda värdebeständigt sätt, särskilt har försäkringssparande och sparande i bankinstitut och inteckningar drabbats. Att penningvärdeförsämringen ej kunnat hejdas har kanske mest av allt hämmat en breddning av det enskilda sparandet. En annan bidragande orsak har varit den penningpolitik som förts. Under lång tid tillämpades en låg fastlåst ränta och först på senare tid har en i förhållande till efterfrågan på kapital mera anpassad räntefot kommit till användning.

Åtgärder för att främja sparande och kapitalbildning

Som nämnts har kapitalbristen under hela efterkrigstiden varit ett framträdande ekonomiskt problem. Likväl har den skattepolitik och ekonomiska politik i övrigt, som tillämpats under perioden, varit uppenbart hämmande för enskilt sparande och företagssparande. Regeringens universalmedel var att försöka kompensera bristerna i privat sparande med statligt sparande i form av skattevägen framtvungade budgetöverskott. I brist på praktiska handlingsprogram har föga åtgjorts och frågorna har för årtal begravts i långvariga utredningar.

Vad som kan göras för en förbättrad kapitalförsörjning diskuteras nu av stabiliseringsutredningen och utredningen om översyn av kapitalmarkna-

dens funktioner. Olika skatteutredningar har förklarat en höjning av bologsskatten olämplig. Likväl tillgreps denna åtgärd. Regeringens doktrinära uppfattning om räntepolitiken har till sist reviderats av organ som handlat oberoende av regeringen. I brist på samlande program för att framkalla sparande av önskad omfattning har man på sistone tillgripit en del separata aktioner; t. ex. lotteriförfaranden för sparare.

Att utredningar bedrivs om kapitalbildningens och sparandets problematik kan vara motiverat. LO framhöll i yttrande över våra motioner (I:379 och II:465) vid 1957 års riksdag att väsentliga frågor om sparandet i samhället var outredda. Detta är riktigt, men en regering är likväl tvingad att handla. Även om vissa frågor är ovissa, pågår en otillfredsställande ekonomisk utveckling. Behövlige åtgärder får icke anstå i avvaktan på ytterligare utredningar.

Läget på kapitalmarknaden är nämligen så oroande att det kräver omedelbar uppmärksamhet. I dagens läge gäller det främst att öka kapitalbildningen och inte att revidera de organ som förmedlar kapitaltillgångarna. Även om det finansiella läget är ansträngt bör det vara angeläget att vidta en sådan partiell skattereform, som i särskild grad är ägnad att medföra en direkt ökning av sparandet. Här skall erinras om det förslag som förelades föregående års riksdag i de likalydande motionerna nr I:371 av hr Aastrup m. fl. och II:459 av hr Kollberg m. fl. Här föreslogs en skattelättnad för fysiska personer till ett begränsat belopp under förutsättning att vederbörande avsatt en del av sin inkomst som kontant sparande i bank. En sådan reform skulle garantera att skattelättnaden motsvarades av ett ökat sparande samtidigt som skattesystemets olägenheter i fråga om extra inkomster och även vid sambeskattningen av äkta makar kunde motverkas. I motionerna I:254 och II:322 har vi ånyo framfört detta förslag till omedelbart antagande. Sparandet bör emellertid kunna främjas även med andra åtgärder. Här erinras om de förslag som ställdes av oss vid föregående års riksdag i motionerna I:379 och II:465. Det bör vara möjligt att stimulera bostadssparandet, om ett visst mått av sparande medför att en bostadslägenhet snabbare kan ställas till förfogande för spararen. En stegring av det bostadsbyggande där de enskilda svarar för viss insats och gör amorteringar är önskvärd. I ovannämnda motion framfördes förslag om stöd åt sparandet genom att erbjuda värdefasta placeringar. Lagen om försäkringsrörelse borde justeras så att försäkringssparandet kunde i större omfattning ges värdefasta placeringar. Detta spörsmål behandlas i särskilda motioner. Även småspararna borde beredas tillfälle att göra placeringar på aktiemarknaden i vidgad omfattning genom upprättande av särskilda s. k. investmentbolag för detta ändamål.

Under hänvisning till det anförda och med hänsyn till att omedelbara åtgärder för en förbättring av kapitalförsörjningen i landet är nödvändiga får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte snarast göra upp ett samlat handlingsprogram med sikte på att främja sparande och kapitalbildning, varvid som huvudbeståndsdelar bl. a. bör ingå ovan i motiveringen nämnda åtgärder.

Stockholm den 26 januari 1958

Bertil Ohlin

Wald. Svensson

O. Malmberg

Henning Gustafsson
i Skellefteå

Ragnhild Sandström

Sven Wedén

Manne Ståhl
